

Ogn og skuld há føroyskum húskjum

Føroyingar eiga líka stórar nettoognir sum danir. Eftirlønaruppsparingin er lægri enn há dønnum, men føroyingar hava lægri skuld.

Landsbanki Føroya hevur mett um samlaðu ognina og skuldina há føroyskum húskjum fyri árið 2018. Hetta verður gjørt fyri at kanna, hvussu skuldarbundin føroysk húskir eru í mun til sína inntøku, og hvussu stór samlaða ognin og skuldin há føroyingum er, samanborið við onnur lond. Í hesi frágreiðingini verður samlaða brutto- og nettoognin lýst í mun til tøku inntøkuna há føroyskum húskjum og samanborin við tí há dønnum og íslendingum.ⁱ

Lága rentustøðið ger skuldina bíligari

Nógv húski eiga eini kostnaðarmikil sethús, og summi hava av somu orsök eina stóra skuld. Hetta ber til, tí stórir parturin av skuldini hevur trygd í sethúsunum. Seinastu árin hava renturnar verið støðugt lækkandi og hava saman við veksandi inntøkunum í búskaparlígu

framgongdini, gjørt tað lættari há føroyskum húskjum at gjalda niður skuld.

Mynd 1. Lækkandi renta

Rentugongd bústaðarlán 1948-2020

Kelda: Betri Banki

Er skuldin há einstaka húskinum stór, kann tað gerast trupult at gjalda rentur og avdráttir, tá renturnar hækka ella búskaparlíga gongdin vendir, hóast húskið eigur eini virðismikla ogn. Í ringasta føri kann tað føra til tap í føroysku peningastovnunum. Eru húskini við stórar skuld nógv í tali, kann tað gerast ein váði fyri fíggjarlíga støðufestið, um tapini verða stór.

Fíggjarlíga ogn há føroyskum húskjum

Føroysk húskir eiga fíggjarlígar ognir fyri nærum 16 mia. kr. Umleið 10 mia. kr. standa á bók í føroyskum peningastovnum og eini 4

mia. kr. standa í útlenskum peningastovnum. Av hesum standa 200 mió. kr. á konto í Danmark. Harafturat hava føroysku húskini sett umleið 1,5 mia. kr. í virðisbrøv, ið verða umsitin umvegis ein føroyskan peningastovn, tað vil siga á depotkonti. Umframt hesar fíggarligu ognirnar kemur eftirlønaruppsparingin og harafturat eiga føroyingar aðrar realar ognir sum til dømis sethús, bilar og bátar.ⁱⁱ

Ogn føroyinga samanborið við tí hjá dønnum og íslendingum

Samanbera vit ognina hjá føroysku húskjunum við tí hjá húskjum í øðrum londum, er lættari at meta ognina í mun til tøku inntøkuna, ístaðin fyri í krónum og oyrum. Føroysku húskini eiga eina samlaða ogn, ið er nærum 6,5 ferðir tøku inntøkuna. Tað vil siga at fíggarligu ognin saman við virðinum á sethúsi, bili og báti hjá øllum føroyskum húskjum tilsamans, er 6,5 ferðir so stór sum samlaða inntøkan eftir skatt hjá føroysku húskjunum tilsamans í 2018. Hetta er tað, sum føroysk húskir eiga av bruttoogn, tað vil siga áðrenn skuldin hjá føroyingum verður trekt frá.

Í samlaðu bruttoognini hjá føroyingum telur virðið á fastogn (sethús, bil og bát) 50 prosent, fíggarligu ognin (innlán og virðisbrøv) 30 prosent, og eftirlønaruppsparingin um 20 prosent. Til samanbering er bruttoognin hjá donskum húskjum 7,5 ferðir tøku inntøkuna og hjá íslenskum húskjum 7 ferðir tøku inntøkuna.

Føroysku húskini hava umleið somu bruttoogn í miðal, sum danir, men tøka inntøkan hjá føroyingum er hægri, enn hjá dønnum. Tí verður føroyska bruttoognin lægri enn hjá dønnum, tá hon verður mett í mun til tøku inntøkuna. Danir hava eina munandi hægri eftirlønar-

uppsparing, enn føroyingar, men føroyingar hava bæði lægri skuld og eiga sethús og bilar fyri hægri virði í miðal, enn donsk húskir gera. Harafturat hava føroyingar í miðal meira pening standandi á bók, enn danir.

Føroysku húskini hava eina samlaða árliga inntøku eftir skatt á umleið 490.000 kr. í miðal meðan donsku húskini hava eina tøka inntøku á umleið 380.000 kr. í miðal. Hetta merkir ikki at øll føroysk húskir hava eina tøka inntøku á 490.000 kr. árliga, tí summir føroyingar tjena meira enn aðrir og hála miðaltalið upp.ⁱⁱⁱ

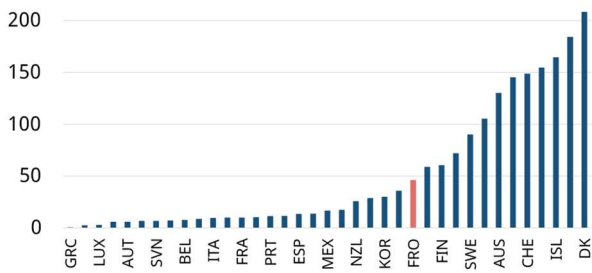
Føroyska eftirlønaruppsparingin ikki millum tær størstu

Samanborið við danir og íslendingar, hava føroyingar ikki eina stóra eftirlønaruppsparing. Samlaða eftirlønaruppsparingin er 1,2 ferðir støddina av tøku inntøkuni hjá føroyingum, ímeðan hon hjá dønnum er um 2,4 ferðir og hjá íslendingum 2,3 ferðir tøku inntøkuna. Slík tøl eru trupul at samanbera tvørturum lond, tí tey kunnu vera ymiskt uppgjørd. Danir telja til dømis tað, sum verður rópt ATP við í donsku uppgerðini, ið kann samanberast við føroyska AMEG. Uppsparingin í AMEG verður ikki tald við í føroysku uppgerðini, tí AMEG ikki er ein persónlig uppsparing.^{iv}

Verður føroyska eftirlønaruppsparingin sett upp ímóti føroyska BTÚ ístaðin fyri tøku inntøkuni, telur privata eftirlønaruppsparingin hjá føroyingunum 46 prosent av BTÚ í 2018. Til samanbering er íslenska eftirlønaruppsparingin 165 prosent av BTÚ og hjá dønnum er hon yvir 200 prosent av BTÚ. Miðal fyri øll londini í OECD uppgerðini, er 51 prosent av BTÚ.^v Føroysku eftirlønaruppsparingarnar eru ikki millum tær størstu, men hinvegin hava føroyingar størri upphæddir standandi á bók og lægri skuld, enn danir.

Mynd 2. Føroyska eftirlønarpúppsporingin ikki høg

Privat eftirlønarpúppsporing í % av BTÚ

Kelda: OECD (2017) og Landsbanki Føroya (Føroysk tøl frá 2018).

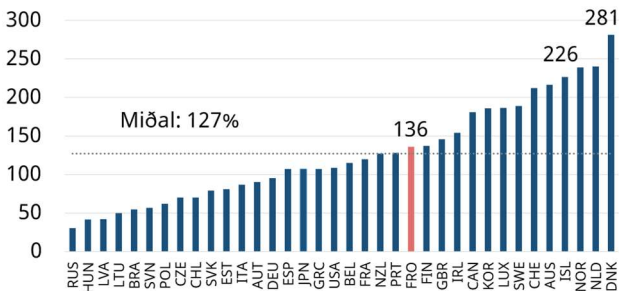
Summir føroyingar hava eina uppsparing í donskum eftirlønarpúppsporingum. Umleið 90 prosent av samlaðu eftirlønarpúppsporingini hjá føroyskum húskjnum stendur í føroyskum eftirlønarpúppsporingum ella verður umsitin umvegis ein føroyskan peningastovn, meðan 10 prosent stendur í donskum eftirlønarpúppsporingum.

Skuld hjá føroyskum húskjnum

Føroyingar hava skuld fyrri umleið 11,7 mia. kr. tilsamans (ultimo 2018). Umleið 9 mia. kr. eru føroysk bankalán, har 90 prosent eru sethúsálán og 10 prosent nýtslulán sum til dømis billán.

Mynd 3. Skuld hjá húskjnum í 2018

% av tøkuni inntøkuni

Kelda: OECD (flestu tøluni frá 2018, hjá einstøku londum eru tey eldri) og Landsbanki Føroya (Føroysk tøl frá 2018).

Føroyingar hava harafturat sethúsálán í donskum realkredittstovnum fyrri umleið 2,5 mia. kr. (ultimo 2018). Síðani skylda summir

føroyingar smærri upphæddir til eitt nú húsalánsgrunnin og búnaðargrunnin ella hava lestrarlán. Føroyingar hava eisini billán, sum ikki eru stovnaði í føroyskum banka men hjá útlenskum lániveitara umvegis føroyska bilasølu, og hesi eru um 80 mió. kr. tilsamans.^{vi}

Samlaða skuldin hjá føroysku húskjnum er 1,36 ferðir tøkuni inntøkuna, og liggur beint omanfyri miðal, tá samanborið verður við onnur OECD lond. Hjá dønum er skuldin 2,81 ferðir tøkuni inntøkuna, ímeðan hon er 2,26 ferðir inntøkuna hjá íslendingum (Mynd 3). Skuldin hjá føroyingum er í størsta mun sethúsaskuld. Sethúsálán telja eini 80 prosent av samlaðu skuldini hjá føroyingum eins og hjá dønum, meðan sethúsálán telja 70 prosent av samlaðu skuldini hjá íslendingum.^{vii}

Samlað og minus skuld

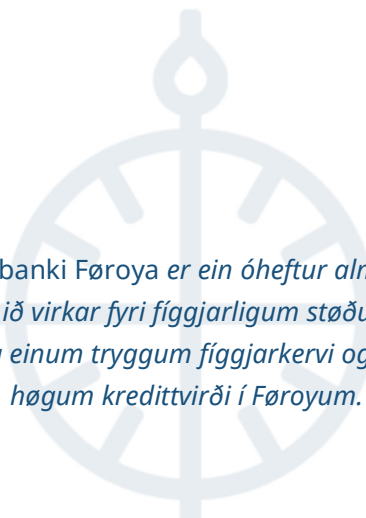
Nettoogn er virðið á bruttoognini minus tað, sum húskini skylda. Nettoognin hjá føroysku húskjnum er 5 ferðir tøkuni inntøkuna í 2018. Til samanbering er nettoognin hjá dønum 5,2 ferðir tøkuni inntøkuna meðan hon er 5,5 ferðir tøkuni inntøkuna hjá íslendingum. Nettoognin hjá føroyingum er ikki lægri í miðal fyrri hvørt húski, enn hjá eitt nú dønum, men føroyingar hava í 2018 eina tøkuni inntøkuna, ið er eitt vet hægri í miðal, enn hjá dønum. Tí verður føroyska nettoognin lægri enn hjá dønum, tá hon verður mett í mun til tøkuni inntøkuna.

Mett í mun til tøkuni inntøkuna er bruttoognin lægri hjá føroyingum enn hjá dønum og íslendingum. Bruttoognin er 6,5 ferðir tøkuni inntøkuna hjá føroyingum og ávikavist 7,5 og 7 ferðir tøkuni inntøkuna hjá dønum og íslendingum. Hinvegin er skuldin væl lægri hjá føroyingum; hon er 1,36 ferðir tøkuni inntøkuna hjá føroyingum, meðan hon er ávikavist 2,81 og 2,26 ferðir tøkuni inntøkuna hjá dønum og

Íslendingum. Netto ger tað at føroyingar hava á leið somu nettoogn (ogn minus skuld) sum danir og eitt vet lægri enn Íslendingar.

Í frágreiðingini um ogn og skuld; **Skuldin er ymiskt býtt**, verður greinað, hvussu fíggjarliga ognin og skuldin hjá føroyingum er býtt á millum annað aldursbólkar og økir, og hvussu stórt skuldarlutfallið hjá føroyskum húskjum er.

Í frágreiðingin um ogn og skuld; **Viðurskifti, ið ávirka nettoognina**, verður greinað hvørji viðurskifti minka og økja um virðið á nettoognini hjá føroysku húskjunum.

Landsbanki Føroya er ein óheftur almennur stovnur, ið virkar fyri fíggjarligum støðufesti, tað vil siga einum tryggum fíggjarkervi og einum høgum kredittvirði í Føroyum.

Notur

ⁱ Uppgerðin av ogn og skuld hjá føroyskum húskjum er gjørd fyri árið 2018. Uppgerðin kann dagførast tå ið tøl fyri tøka inntøku hjá húskjum fyri árið 2019 verður dagført av Hagstovu Føroya í 2021. Í uppperðini verður hagfrøðiliga hugtakið húskir og ikki húsarhald nýtt. Húskir eru persónar, sum pr. 31. desember í árinum hava sama skrásettan bústað í landsfólkskránni. Fólk á stovni ella á felagsbýli eru ikki tald við í samlaða talinum av húskjum. Minst ein persónur í húskinum skal hava havt skattskyldu alt árið. Vaksin persónar eru 18 ár ella eldri. Hugtakið húsarhald verður hinvegin nýtt í tjóðarroknskapiinum og er skilmarkað sum løntakarar, pensjónistar, sjálvstøðugt vinnurekandi og NPISH (ítróttarfeløg, samkomur og líknandi). Tó finnast tøl fyri innlån í donskum peningastovnum bert fyri húsarhald (MFI-hagtøl) og tá verða húsarhald uttan NPISH nýtt.

ⁱⁱ Keldur: Landsbanki Føroya, TAKS, Hagstova Føroya, og Føroya Gjaldstova, ultimo 2018. Fíggjarligar ognir eru innlån og virðisbrøv í føroyskum og útlenskum peningastovnum (depotkonti), eftirlønaruppsparing í føroyskum eftirlønarfelagi ella eftirlønaruppsparing, ið verður umsitin av føroyskum peningastovni, umframt tænaðstamannapensjónurnar. AMEG er ikki tald við, tí tað ikki er ein persónlig uppsparing. Upplýsingar um eftirlønaruppsparingar hjá føroyingum í donskum eftirlønarfeløgum, eru frá Hagstovu Føroya, uppgjørd ultimo 2017.

Tænaðstamannapensjónirnar eru íroknaðar teimum føroysku eftirlønaruppsparingunum í uppperðini av ogn og skuld hjá føroyskum húskjum. Føroysku óskattaðu eftirlønaruppsparingarnar innganga við 60%, so tær kunnu samanberast við tær hjá dønnum og íslendingum. Eftirlønaruppsparingin hjá dønnum inngongur í donsku uppperðina við 60% tí hon verður skattað við 40% við útgjald. Íslenska pensjónsuppsparingin inngongur við 70% í uppperðini, tí hon verður skattað við 30% við útgjald.

Ognarviðurskipti viðvíkjandi óskrásettum virðisbrøvum finnast enn ikki fyri einstaklingar, og vera tískil ikki tald við í uppperðini av ogn og skuld hjá húskjum. Skrásett virðisbrøv sum føroyskir peningastovnar umsita, eru tald við. Landsbanki Føroya hevur upplýsingar um innlån og depotkonti hjá føroyingum, herundir skrásett virðisbrøv, í nógvum, men ikki øllum útlenskum peningastovnum. Onkur skrásett virðisbrøv hjá føroyingum kunnu vera umsitin av útlenskum peningastovnum, ið ikki hava latið upplýsingar hesum viðvíkjandi. Virðisbrøv skrásett í eini útlenskari virðisbrævaskrásetingarstovu, eru ikki við.

ⁱⁱⁱ Keldur: Landsbanki Føroya, TAKS, Hagstova Føroya, Føroya Gjaldstova, AMEG, Akstova Føroya, føroysku peningastovnarnir, føroysku bilasøurnar, teygjan,fo, OECD og egnar útrokningar. Ultimo 2018.

Donsk tøl eru frá Familiefordelt nettoformue og Disponibel indkomst, Danmarks Statistik (2018) og íslendsk tøl eru frá Liabilities, assets and net worth of individuals by family type, age and residence, Hagstofa Íslands (2018).

Samlaðar ognir eru fíggjarligar ognir og fastar ognir (sethús, bilar og bátar). Samlaða ognin hjá føroysku húskjunum var umleið 55 mia. kr. í 2018, meðan tøka inntøkan var umleið 8,6 mia. kr.

Samlaða virðið á sethúsum hjá føroyskum húskjum er mett út frá eini uppperð hjá peningastovnunum yvir tal av matriklum og miðal fermetravirði. Samlaða virðið á bilum hjá føroyskum húskjum er mett út frá fakturavirðina á øllum akførum hjá privatpersónum. Mett verður, at fakturavirðið svarar til 40% av söluvirðinum. Virðið á bilunum er avskrivað við 20% árliga eftir aldri á bilunum. Samlaða virðið á bátum hjá føroyskum húskjum er mett út frá, hvussu nógv smábátar hjá privatfólki eru tryggjaðir fyri hjá føroysku tryggingarfeløgnum. Umleið 60% av samlaða talinum av skrásettum smábátum eru tryggjaðir, virðið á restini av smábátunum er mett. Mettu tølini fyri virðið á sethúsum, bilum og bátum eru heft við óvissu.

^{iv} Uppsparingin í AMEG verður ikki tald við í samlaðu eftirlønaruppsparingina í uppperðini av ogn og skuld hjá føroyskum húskjum, tí AMEG ikki er ein persónlig uppsparing. Í danska ATP fáa tey, sum hava gildið inn, sína egnu uppsparing. Í AMEG eigur eingin persónur eina ávísa upphædd, og tí verður uppsparingin í AMEG ikki tald við sum persónlig eftirlønaruppsparing. Var eginognin hjá AMEG tald uppí samlaðu eftirlønaruppsparingina, hevði eftirlønaruppsparingin verið 1,3 ferðir tøku inntøkuna hjá føroyingum í 2018.

^v Tá eftirlønaruppsparingin verður samanborin við tí hjá OECD londunum (Mynd 2), verða hvørki tænaðstamannapensjónir ella AMEG tald við og hædd verður ikki tikið fyri nútíðar ella framtíðar skatting; uppsparðu upphæddirnar innganga sum tær eru.

^{vi} Kelda: Landsbanki Føroya, TAKS og føroyskar bilasøur. Tøl frá ultimo 2018. Lestrarlán tikin í útlondum eru ikki tald við.

^{vii} Keldur: Landsbanki Føroya, TAKS og føroysku bilasøurnar. Skuld er bruttoskuld í føroyskum og donskum peninga- og realkredittstovnum, umframt øðrum føroyskum almennum fíggjarstovnum, har føroyingar kunnu hava skuld, eitt nú Búnaðargrunnurin, Húsálansgrunnurin og føroysk lestrarlån. Lån í øðrum útlenskum fíggjarstovnum enn peninga- ella realkredittstovnum (td. útlensk lestrarlån) eru ikki tald við. Útlensk billán tikin umvegis eina føroyska bilasølu eru tald við.